

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Постнової Наталі Іванівни на тему «Правове регулювання міжнародних змішаних перевезень», поданій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», підготовлений та затверджений на підставі публічної презентації наукових результатів дисертації та її обговорення кафедрою права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 23 жовтня 2024 р.)

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету. Наукове дослідження теми правового регулювання міжнародних змішаних перевезень є актуальним у сучасних умовах з кількох ключових причин. По-перше, подальша інтернаціоналізація міжгосподарських зв'язків призводить до збільшення міжнародної торгівлі, обміну товарами та послугами між країнами, що створює великий попит на міжнародні перевезення, які потребують оптимальних та уніфікованих правових підходів до транспортних рішень щодо ефективного перевезення товарів через кордони. По-друге, це зміна логістичних маршрутів через напружену геополітичну ситуацію та воєнні конфлікти, що призвело до обмежень доступу до деяких територій, спричинило пересортування товарів та обумовило необхідність обирати нові альтернативні шляхи та види транспорту. По-третє, інтенсифікація процесів міжнародної конкуренції обумовила необхідність пошуку оптимальних рішень для зменшення логістичних витрат та забезпечення швидкої доставки товарів до клієнтів без господарських ризиків. По-четверте, тренди екологізації міжнародних змішаних перевезень в контексті актуальних змін, що відбуваються в транспортному праві ЄС. Окрім того, спільно розроблені уніфіковані підходи щодо правового врегулювання досліджуваної сфери надають нових можливостей в контексті розвитку зеленої економіки, дозволять сприяти мінімізації шкідливого впливу транспорту на навколишнє середовище та підтримувати сталий розвиток цієї сфери.

Окрім того, військова агресія рф проти України вплинула на всю економічну систему нашої держави, і в тому числі на логістику міжнародних перевезень. Причиною пошуку альтернативних логістичних маршрутів доставки стали вимушене закриття аеропортів та блокада морських портів. Сучасна ситуація щодо транспортної

інфраструктури та потреба у покращенні ефективності перевезення вантажів, пасажирів і багажу на міжнародному рівні обумовлюють необхідність удосконалення правового регулювання здійснення змішаних перевезень, які охоплюють використання різних видів транспорту в процесі перевезення між різними державами.

У зв'язку із вищезазначеним, у 2022 році Європейською Комісією було внесено зміни до індикативних мап Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T) та включено в неї українські логістичні шляхи. У свою чергу, було виключено з мережі TEN-T російські та білоруські маршрути, а також знижено в статусі маршрути на території ЄС на межі з цими державами. Це стало стратегічним кроком у процесі інтеграції України в ЄС та допомогло реалізувати такі зміни транспортних коридорів: 1) Північно – Балтійський коридор продовжено через Львів та Київ до Маріуполя; 2) Балто-Чорноморсько – Егейський коридор продовжено через міста України Львів і Чернівці (Румунію і Молдову) до Одеси; 3) коридори «Балтійське море – Адріатичне море» та «Рейн – Дунай» проходять через Львів. Включення логістичних маршрутів до мережі TEN-T дозволить залучити європейські інвестиції для модернізації транспортної інфраструктури та розвивати змішані (мультимодальні) перевезення.

Крім того, відповідно до висновків воркшопу «EU4Digital: eTrade Network», що проходив в межах Східного партнерства, було розроблено план підготовчих заходів для реалізації пілотного мультимодального цифрового транспортного коридору між Балтійським та Чорним морем. Головною метою проєкту було визначено створення цифрової платформи з послугами та додатками для всіх зацікавлених сторін ланцюгів поставок. Таке рішення є багатостороннім підготовчим заходом з формування блоку національних сегментів мультимодального цифрового транспортного коридору, що актуалізує необхідність удосконалення правового регулювання змішаних перевезень у напрямку пришвидшеної євроінтеграції.

З огляду на вищезазначене, дослідження правового регулювання міжнародних змішаних перевезень є актуальним і таким, що на думку авторки сприятиме збагаченню вітчизняної доктрини міжнародного приватного права новими, цікавими, оригінальними науковими рішеннями.

Проте, в сучасних умовах наявної геополітичної ситуації, що склалася, фактичної відсутності прогресивної уніфікації цієї сфери вирішення питання щодо умов функціонування транспортного ринку України як складової регіонального та універсального транспортних ринків потребує особливої уваги як на доктринальному, так і на законодавчому рівні, що об'єктивує необхідність проведення комплексного дослідження питань правового забезпечення здійснення міжнародних змішаних перевезень за участю національних учасників цих відносин, а саме: щодо правових форм здійснення міжнародних змішаних перевезень вантажів, пасажирів та багажу; щодо правового статусу суб'єктів досліджуваних відносин; щодо господарсько-правової відповідальності в сфері міжнародних змішаних (мультиmodalних) перевезень; щодо визначення підвідомчості справ за договором міжнародного змішаного перевезення та інших.

Не применшуючи внесок у доктрину цивільного, господарського, міжнародного приватного права вчених, які раніше досліджували питання міжнародних перевезень у змішаному сполученні, варто визнати, що в сучасній українській правовій науці на сьогодні не представлено робіт, у межах яких комплексно розглядається проблематика міжнародних змішаних перевезень відповідно до новоствореного вітчизняного законодавства. З огляду на вказане, тема дисертаційного дослідження є новою, актуальною, має велике теоретичне та практичне значення.

Дисертацію виконано на кафедрі права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми «Теоретичні та практичні проблеми сучасного міжнародного права та іноземного конституційного права» (номер державної реєстрації 0111U000954). Тема дисертації затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого 23 листопада 2018 року (протокол № 5).

Наукове завдання, розв'язання якого отримано в дисертації. Метою дисертації є з'ясування особливостей матеріально-правового та колізійно-правового регулювання міжнародних змішаних перевезень в Україні та в іноземних державах, можливості, необхідності та доцільності проведення уніфікації досліджуваної сфери

нормами міжнародного транспортного права, розробка нових теоретичних положень та практичних пропозицій щодо вдосконалення законодавства з цих питань.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені та розв'язані такі завдання:

- з'ясувати правову природу міжнародних змішаних перевезень; запропонувати в науковий обіг поняття міжнародного змішаного перевезення вантажів, пасажирів та багажу;
- встановити особливості національного правового регулювання міжнародних змішаних перевезень; виявити недоліки такого регулювання та підготувати пропозиції щодо внесення змін та доповнень в конструкції досліджуваних норм;
- визначити особливості міжнародно-правового регулювання відносин в сфері міжнародних змішаних перевезень через призму необхідності їх уніфікації; здійснити класифікацію колізійних норм у сфері міжнародних змішаних перевезень;
- запропонувати в науковий обіг поняття договору міжнародного змішаного перевезення вантажів, пасажирів та багажу;
- визначити суб'єктний склад договору міжнародного змішаного перевезення; здійснити класифікацію учасників міжнародних змішаних перевезень;
- з'ясувати особливості мережевої системи відповідальності у міжнародних змішаних (мультиmodalьних) перевезеннях задля вироблення пропозицій щодо напрацювання єдиного уніфікованого підходу до відповідальності оператора міжнародного змішаного перевезення;
- виявити недоліки законодавчого регулювання визначення підвідомчості справ за договором міжнародного змішаного перевезення та запропонувати внесення змін та доповнень в конструкції досліджуваних норм.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при організації та здійсненні міжнародних змішаних перевезень.

Предметом дослідження є правове регулювання міжнародних змішаних перевезень вантажів, пасажирів та багажу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше у вітчизняній науці міжнародного приватного права проведено комплексне дослідження питань правового регулювання міжнародних змішаних перевезень. У

межах дослідження одержано такі результати, що мають наукову новизну й виносяться на захист:

уперше:

- запропоновано авторське визначення поняття міжнародного змішаного перевезення вантажів, пасажирів та багажу, під яким слід розуміти перевезення вантажів, пасажирів та багажу щонайменше двома різними видами транспорту на підставі договору міжнародного змішаного перевезення, укладеного з оператором, який організує перевезення, бере на себе відповідальність за його здійснення і видає єдиний транспортний документ на весь час маршруту (для вантажів – єдиний перевізний документ, для пасажирів – єдиний квиток) з місця відправлення в одній державі до місця призначення в іншій;

- здійснено класифікацію характерних ознак міжнародних змішаних перевезень вантажів, пасажирів та багажу, а саме: 1) ознаки транспортної діяльності з надання послуг перевезення (перевезення відбувається на підставі договору, який оформлюється шляхом видачі відповідного транспортного документу); 2) ознаки, що притаманні міжнародним перевезенням (правове регулювання відбувається на підставі міжнародних конвенцій та відповідних двосторонніх договорів, нормами міжнародного транспортного права передбачена гранична межа відповідальності перевізника, претензійний порядок врегулювання спорів, скорочені строки позовної давності); 3) ознаки, притаманні змішаним перевезенням (використання декількох видів транспорту, єдиний транспортний документ, наявність особи, яка бере на себе відповідальність за збереження вантажу, багажу та безпеку пасажирів протягом усього транспортування (оператор змішаного перевезення);

- надано визначення поняття «мультимодальний цифровий транспортний коридор», під яким слід розуміти інтегровану систему транспортної інфраструктури для координації та оптимізації перевезень різними видами транспорту з використанням сучасних інформаційних технологій, таких як системи моніторингу та відстеження, обробки даних в режимі реального часу, використання Інтернету речей, аналітики даних та інших інноваційних засобів для покращення управління та оптимізації логістичних процесів вздовж транспортного маршруту, що спрямовані на

підтримку ефективності, надійності та швидкості перевезень вантажів, пасажирів та багажу.

- визначено функції мультимодального цифрового транспортного коридору, зокрема: 1) забезпечення ефективності та оптимізації руху вантажів і пасажирів між різними видами транспорту для покращення загальної продуктивності та швидкості доставки; 2) використання цифрових технологій для полегшення та прискорення процедур на митниці та кордоні, що сприяє зменшенню затримок та покращенню потоку вантажів та пасажирів; 3) створення стандартів і протоколів для обміну даними між різними країнами та транспортними партнерами з метою сприяння інтернаціональній співпраці та синергії; 4) застосування цифрових систем для вдосконалення безпеки перевезень, відстеження вантажів та запобігання втратам чи пошкодженням; 5) забезпечення доступу до важливих даних та інформації для всіх учасників логістичного ланцюга, що сприяє кращій координації та прийняттю рішень; 6) впровадження стандартів та норм, що регулюють мультимодальні транспортні коридори, для забезпечення сумісності між різними системами та транспортними засобами; 7) забезпечення спільних між різними державами механізмів для вирішення проблем, що можуть виникнути при використанні таких коридорів, і створення механізмів для вирішення конфліктів;

- надано авторське визначення поняття «договір міжнародного змішаного перевезення» як домовленість сторін (виконавцем завжди виступає оператор, а замовником – пасажир або вантажовідправник), на підставі якої оператор змішаного перевезення за плату зобов'язується здійснити або забезпечити міжнародне змішане перевезення різними видами транспорту з пункту відправлення в одній державі до пункту призначення в іншій за єдиним транспортним документом;

- здійснено розмежування істотних умов договору міжнародного змішаного перевезення вантажів, пасажирів та багажу на такі групи: 1) істотні умови, що характерні для усіх договорів перевезення, 2) істотні умови, що характерні для міжнародних договорів (контрактів), ускладнених іноземним елементом, 3) істотні умови, що є характерними лише для змішаних перевезень;

удосконалено:

- науковий підхід щодо розуміння засад формування та реалізації транспортної політики держави шляхом підготовки пропозиції щодо запровадження спеціального сервісу мультимодального цифрового транспортного коридору, в межах якого буде реалізовано принцип «єдиного вікна»;

- науковий підхід щодо розуміння засад правового регулювання змішаних перевезень пасажирів шляхом надання пропозиції внесення змін до Цивільного кодексу України з окремим видом договору змішаного перевезення пасажирів і багажу через виявлену правову колізію між нормами Цивільного кодексу України, які були внесені Законом України «Про мультимодальні перевезення», а саме – до статті 913 Цивільного кодексу України, яка передбачає можливість перевезення пасажирів кількома видами транспорту за єдиним транспортним документом або за документом мультимодального перевезення, що протирічить частині 2 статті 910 зазначеного кодексу, яка передбачає, що укладення договору перевезення пасажирів підтверджується видачею відповідного квитка та багажної квитанції, форми яких встановлюються згідно з положеннями транспортних кодексів (статутів);

- наукові підходи щодо розуміння вибору права в договорі за відсутності згоди сторін про вибір права, у зв'язку з чим запропоновано доповнити Закон України «Про міжнародне приватне право» положенням про підсудність спорів, що виникають з міжнародних перевезень, в тому числі й змішаних, судам України, якщо хоча б одна зі сторін спору має місце проживання (для фізичних осіб) або місцезнаходження (для юридичних осіб) в Україні;

- наукові підходи щодо класифікації колізійних норм у системі міжнародних транспортних відносин та запропоновано до наукового обігу критерій підпорядкування договору перевезення дії кількох колізійних прив'язок одночасно із поділом їх на загальні та спеціальні. До спеціальних колізійних прив'язок у міжнародних транспортних відносинах запропоновано: закон складання перевізного документа; закон країни відправлення (порту навантаження); закон країни прямування; затримання вантажу; закон країни події; закон місцезнаходження вантажу; закон місця складання акту про стан вантажу; закон держави призначення (порту розвантаження); закон держави, де пред'явлено претензію; закон суду;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення щодо періодизації розвитку законодавства України в сфері змішаних перевезень та запропоновано виділити 4 етапи: 1) початковий (XIX сторіччя - 1917 р.), 2) радянський (1921 р. - 1991 р.), 3) становлення законодавства України (1991 р. - 2021 р.), 4) сучасний (з моменту прийняття спеціального закону «Про мультимодальні перевезення» 2021 р. – по теперішній час);

- наукове твердження щодо особливого суб'єктного складу відносин міжнародного змішаного перевезення вантажів, пасажирів та багажу відповідно до якого суб'єктів таких відносин поділяють на основних та допоміжних, зокрема: основні – перевізник (за договором та «фактичний»), вантажовідправник, вантажовласник, вантажоодержувач, оператор мультимодальних перевезень (транспортний оператор); допоміжні – транспортна біржа, експедитор, учасники транспортно-експедиторської діяльності, провайдер логістичних послуг, хендлінговий агент, митний агент, термінальний оператор, стивідорна компанія (портовий оператор);

- наукові підходи щодо розуміння вибору застосовного процесуального права за відсутності його визначення у договорі: під час розгляду справи в суді застосовується процесуальне право держави суду, під час розгляду справи в арбітражному суді застосовуються процесуальні правила, що визначаються сторонами.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження. Для досягнення наукової об'єктивності результатів використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Дослідження проведено з використанням комплексу загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема: історико-правового, методу індукції та дедукції, діалектичного, аналізу і синтезу, формально-логічного, порівняльно-правового, методу класифікацій, статистичного та інших.

Історико-правовий метод використано в роботі для дослідження розвитку і становлення законодавства про міжнародні змішані перевезення вантажів, пасажирів та багажу (підрозділи 1.1, 1.2). Метод індукції і дедукції сприяв формулюванню понять «міжнародні змішані перевезення», «міжнародні мультимодальні

перевезення», «міжнародні змішані перевезення пасажирів та багажу», «договір міжнародного змішаного перевезення», враховуючи те, що «змішані перевезення» є родовим поняттям щодо «міжнародних мультимодальних перевезень» і «міжнародних змішаних перевезень пасажирів та багажу»; «договір змішаного перевезення» – щодо «договору міжнародного змішаного перевезення» відповідно (підрозділи 1.1, 2.1). Діалектичний метод було використано для встановлення зв'язку категорії «міжнародні змішані перевезення» з доктриною вітчизняного міжнародного приватного права і вітчизняним законодавством у цій сфері (підрозділи 1.2, 1.3). Процес організації перевезення за договором міжнародного змішаного перевезення та його елементи досліджено з використанням методів аналізу і синтезу (підрозділ 2.1). За допомогою формально-логічного методу проаналізовано транспортне законодавство України з метою його удосконалення та надання у зв'язку із цим пропозицій щодо внесення змін та доповнень в конструкції досліджуваних норм (підрозділ 1.2). Порівняльно-правовий метод використано під час аналізу норм міжнародних договорів та актів права ЄС щодо правового регулювання міжнародних змішаних перевезень (підрозділи 1.3, 2.3). Метод класифікації використовувався при встановленні видів колізійних норм у системі міжнародних транспортних відносин (підрозділ 1.3). Узагальнення практики організації і здійснення міжнародних мультимодальних перевезень спеціальними суб'єктами здійснювалося з використанням статистичного методу (підрозділ 2.2).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та практичні рекомендації і пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідницькій сфері: для проведення подальших досліджень та вдосконалення існуючих наукових підходів до визначення питань правового регулювання міжнародного змішаного перевезення вантажів, пасажирів та багажу;
- у нормотворчій діяльності: для вдосконалення чинного законодавства у сфері міжнародних змішаних перевезень шляхом прийняття нових нормативно-правових актів, а також внесення змін та доповнень до чинних;
- у навчальному процесі: під час підготовки підручників і навчально-методичних посібників з таких навчальних дисциплін, як «Міжнародне приватне

право», «Цивільне право України», «Господарське право України», «Транспортне право».

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення і висновки, які містяться у дисертації, обговорювалися та були схвалені на засіданнях кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Ключові положення роботи доповідалися на Круглому столі «Актуальні проблеми господарської діяльності в умовах розбудови економіки Індустрії 4.0» (м. Харків, 21 травня 2021 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука: виклики і сьогодення» (м. Одеса, 11-12 червня 2021 р.); Круглому столі «Інноваційний процес в умовах глобальних викликів» (м. Харків, 5 жовтня 2021 р.); III науково-практичній конференції «Економічна безпека: міжнародний і національний рівень» (м. Харків, 16 липня 2024 року).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувачки. Основні теоретичні положення й висновки дослідження відображено у 8 наукових працях: три наукові статті, опубліковані у фахових наукових виданнях України категорії В; тези п'яти доповідей і повідомлень на наукових і науково-практичних конференціях.

Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Постнова Н. І. До проблем договірної регулювання міжнародних змішаних перевезень вантажів. *Право та інновації*. 2021. № 3 (35). С. 17-22. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-3\(35\)-2;](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2021-3(35)-2;)

2. Postnova N. I. Collision regulation of international mixed transportation. *Juris Europensis Scientia*. 2021. № 5. P. 54-58. DOI: <https://doi.org/10.32837/chern.v0i5.280;>

3. Постнова Н. І. Особливості правового регулювання міжнародних змішаних перевезень в сучасних умовах. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 11. С. 48-51. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.11.9.>

Наукові праці, які засвідчують апробацію результатів дисертації:

1. Постнова Н. І. Міжнародні змішані перевезення (особливості правового регулювання). *Права людини і демократія* : зб. наук. статей за матеріалами III наук. практ. конф., м. Харків, 13 травн. 2021 р. : у 2 ч. / редкол.: І. В. Яковюк, С. Г. Серьогіна та ін. Харків, 2021. ч. 1. С. 53-57.

2. Постнова Н. І. Уніфікація регулювання у галузі міжнародних змішаних перевезень. *Актуальні проблеми господарської діяльності в умовах розбудови економіки Індустрії 4.0* : зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України № 4 за матеріалами круглого столу (м. Харків, 21 травня 2021 року). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 201-205.

3. Постнова Н. І. Особливості суб'єктного складу договору міжнародного змішаного перевезення. *Юридична наука: виклики і сьогодення* : за матеріалами Міжнар. наук. практ. конф. (м. Одеса, 11-12 червня 2021 р.). Одеса. 2021. С. 27-32.

4. Постнова Н. І. Щодо застосованої термінології у сфері міжнародних змішаних перевезень. *Інноваційний процес в умовах глобальних викликів* : зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України. Вип. 6 за матеріалами круглого столу (м. Харків, 5 жовтня 2021 року). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 127-131.

5. Постнова Н. І. Правове забезпечення міжнародних змішаних перевезень в умовах воєнного стану. *Економічна безпека: міжнародний і національний рівень*: зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України за матеріалами III-ї наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 липня 2024 року). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2024. С. 133-138.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію виконано українською мовою з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалу дослідження – науковий.

Загальний висновок. Дисертація Постнової Н. І. «Правове регулювання міжнародних змішаних перевезень» є кваліфікаційною науковою роботою, містить нові науково обґрунтовані результати, які виконують конкретне наукове завдання, що полягає у з'ясуванні особливостей матеріально-правового та колізійно-правового регулювання міжнародних змішаних перевезень в Україні та в іноземних державах, можливості, необхідності та доцільності проведення уніфікації досліджуваної сфери нормами міжнародного транспортного права, розробці нових теоретичних положень та практичних пропозицій щодо вдосконалення законодавства з цих питань.

Дисертація є самостійною науковою працею, яку виконано з дотриманням академічної доброчесності. Наукова новизна, висновки та пропозиції сформульовані авторкою самостійно й обґрунтовані на підставі особистих досліджень.

Дисертація Постнової Наталі Іванівни на тему «Правове регулювання міжнародних змішаних перевезень» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), та може бути подана до разової ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Головуюча на засіданні:
завідувачка кафедри права Європейського Союзу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
докторка юридичних наук, професорка

23 жовтня 2024 р.

[Handwritten signature]
Тетяна КОМАРОВА

